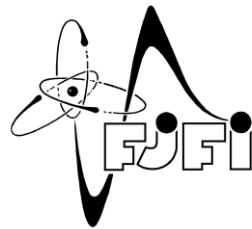

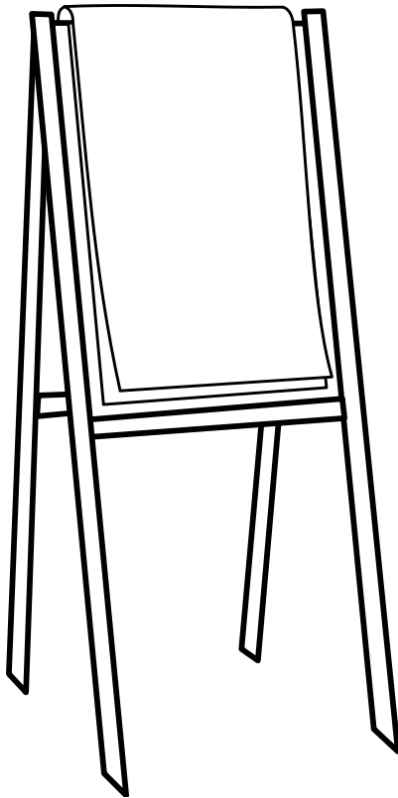
Modelování a simulace interakce monoklonálních bakteriálních kolonií

Josef Smolka

Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská

Obsah

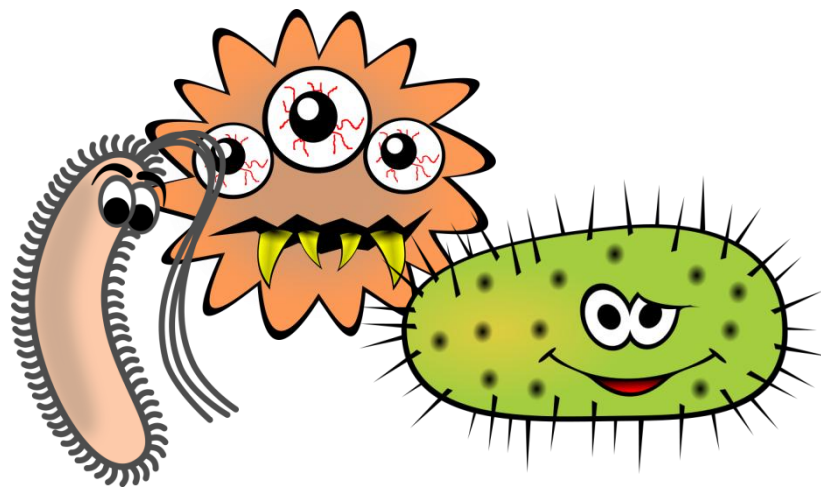
- Motivace
  - Bakterie a jejich chování
  - Výzkum na PŘF UK
- Modelování
  - 1. pokus – mikro model
  - 2. pokus – makro model
- Simulace

Bakterie a jejich chování

MOTIVACE

Bakterie

- Jednobuněčné organismy tyčinkovitého nebo kulovitého tvaru.
- Rozmnožují se nepohlavně binárním dělením.

Bakterie

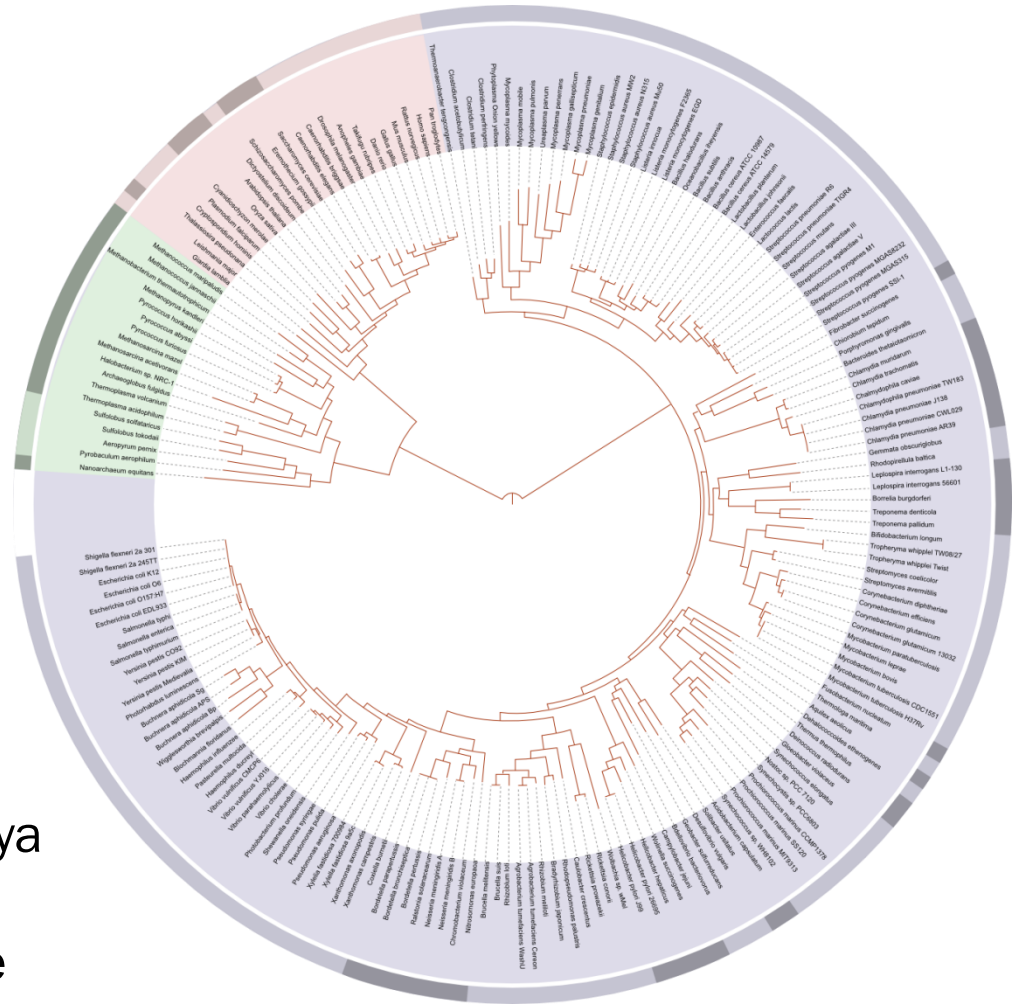
- Nejrozšířenější organismus na světě.

Legenda:

Červená – doména eukarya

Zelená – doména archea

Modrá – doména bakterie

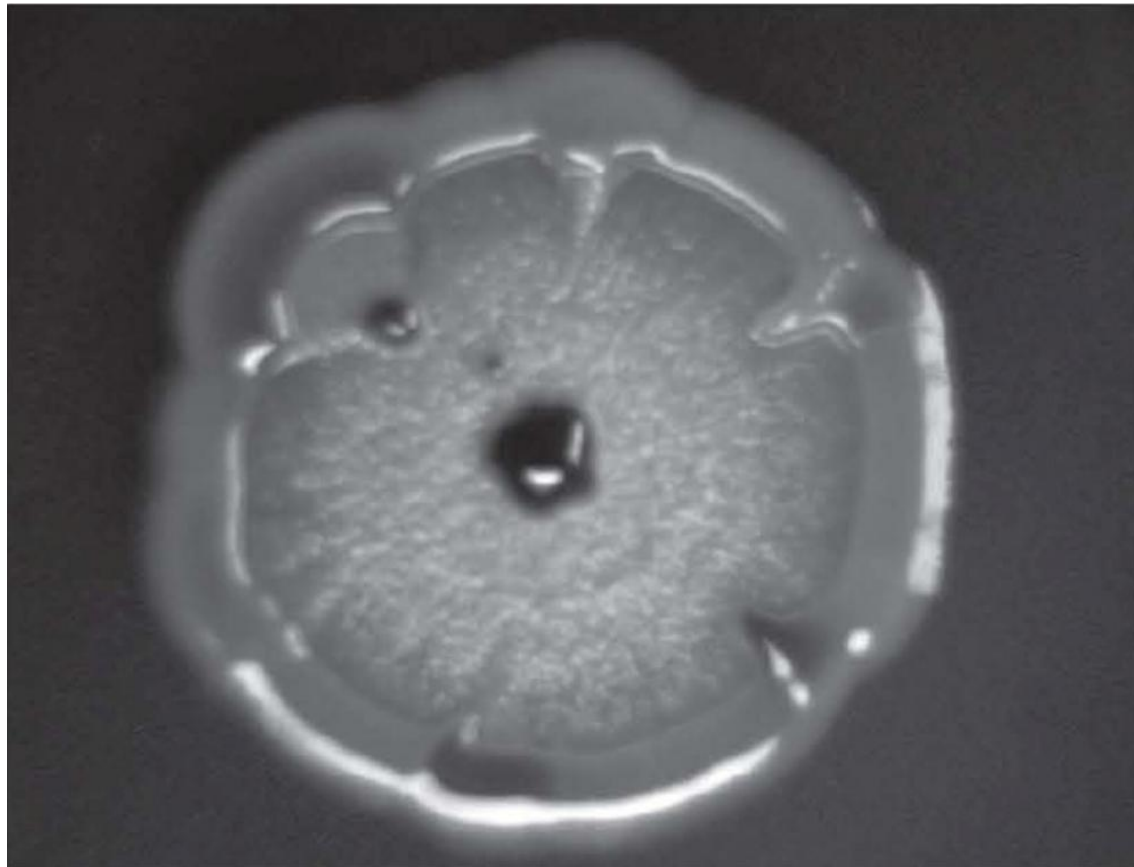

Bakterie

- Tvoří rozličné mnohobuněčné struktury.
- Jejich tvar ovlivňuje mnoho faktorů:
  - živiny,
  - susedé,
  - chemické látky,
  - prostředí.

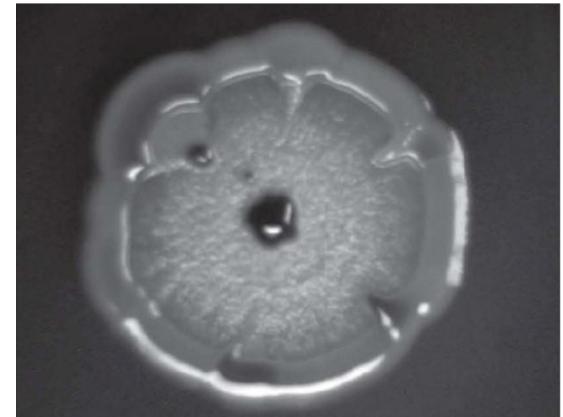
Serratia rubidaea

Převzato z: Žák, M: Estetická podstata přírodních dějů. Inspiromat 10/2010

Serratia rubidaea

- Pojmenována po italském fyzikovi – Serrafino Serrati.
- Čeled' enterobakterie,
  - množí se příčným dělením,
  - tyčinkovité,
  - fakultativně anaerobní.
    - Kyslík nevyžadují, ale tolerují.

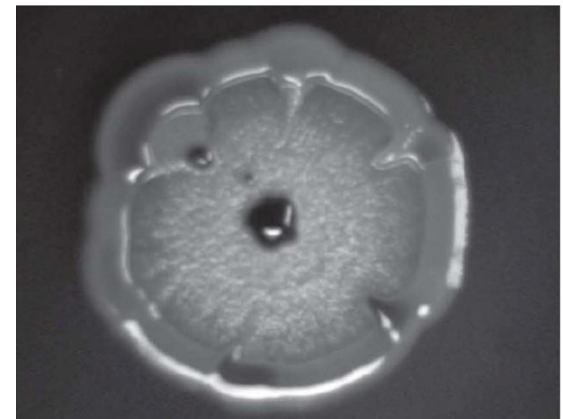

Převzato z: Žák, M: Estetická podstata přírodních dějů. Inspiromat 10/2010

Serratia rubidaea

- Vyskytuje se ve vodě či v půdě.
- U oslabeného člověka může způsobit infekci.
- Obvykle vytváří červené lesklé kulovité kolonie.

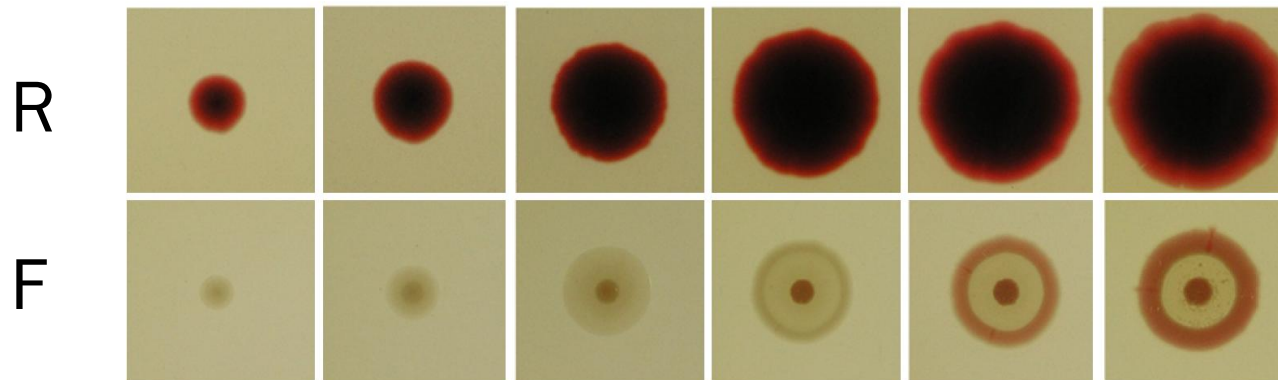
Převzato z: Žák, M: Estetická
podstata přírodních dějů.
Inspiromat 10/2010

Výzkum na PřF UK

MOTIVACE

Vzájemné interakce kolonií

- Různé fenotypy *Serratia rubidaea*

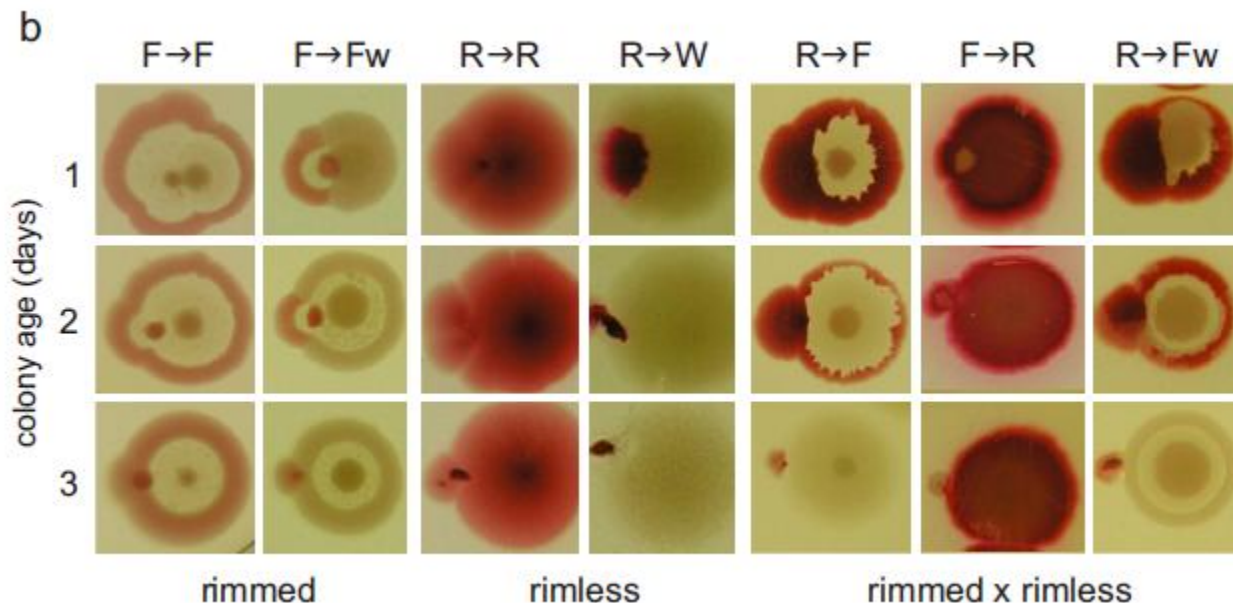

Převzato z Čepel et al. *Patterning of mutually interacting bacterial bodies: close contacts and airborne signals*. BMC Microbiology 2010, 10:139

- Další: Fw (bezbarvá varianta F), W (bezbarvá varianta R)

Vzájemné interakce kolonií

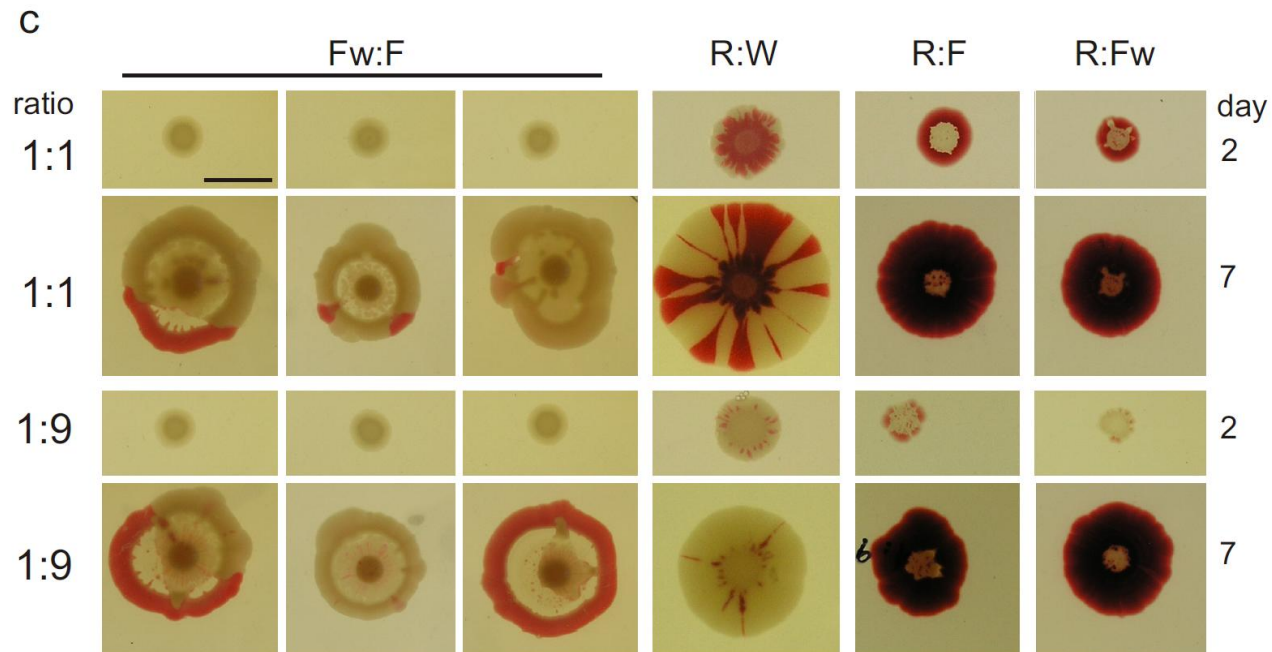
- Výzkum na Katedře filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK

Převzato z Čepel et al. *Patterning of mutually interacting bacterial bodies: close contacts and airborne signals*. BMC Microbiology 2010, 10:139

Vzájemné interakce kolonií

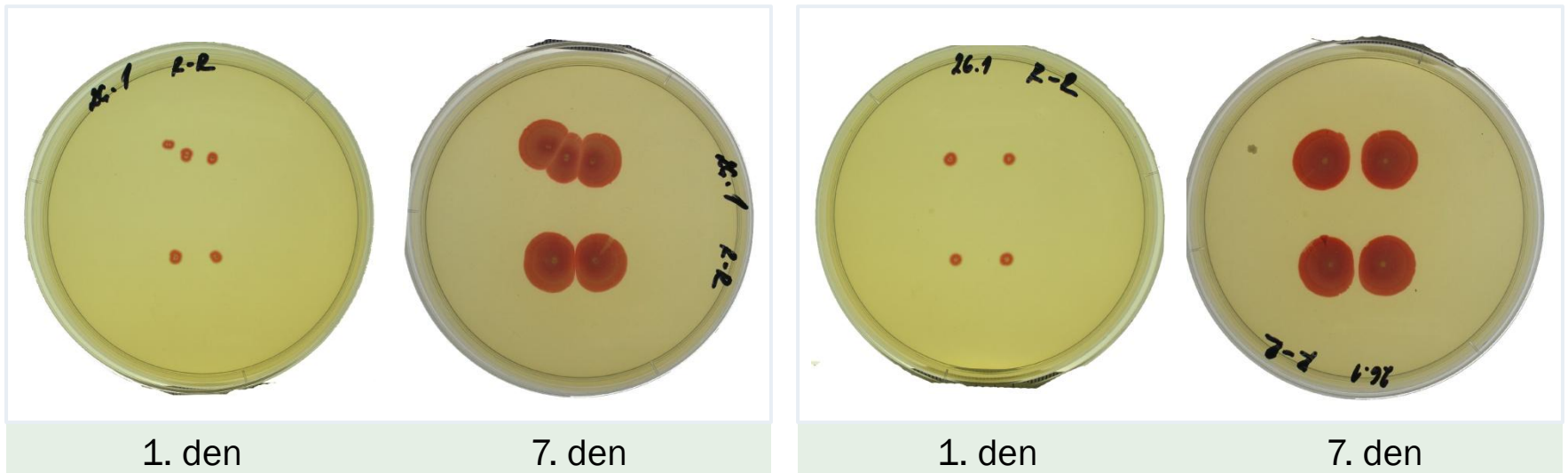
- Výzkum na Katedře filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK

Převzato z Čepel et al. *Patterning of mutually interacting bacterial bodies: close contacts and airborne signals*. BMC Microbiology 2010, 10:139

Modelovaný experiment

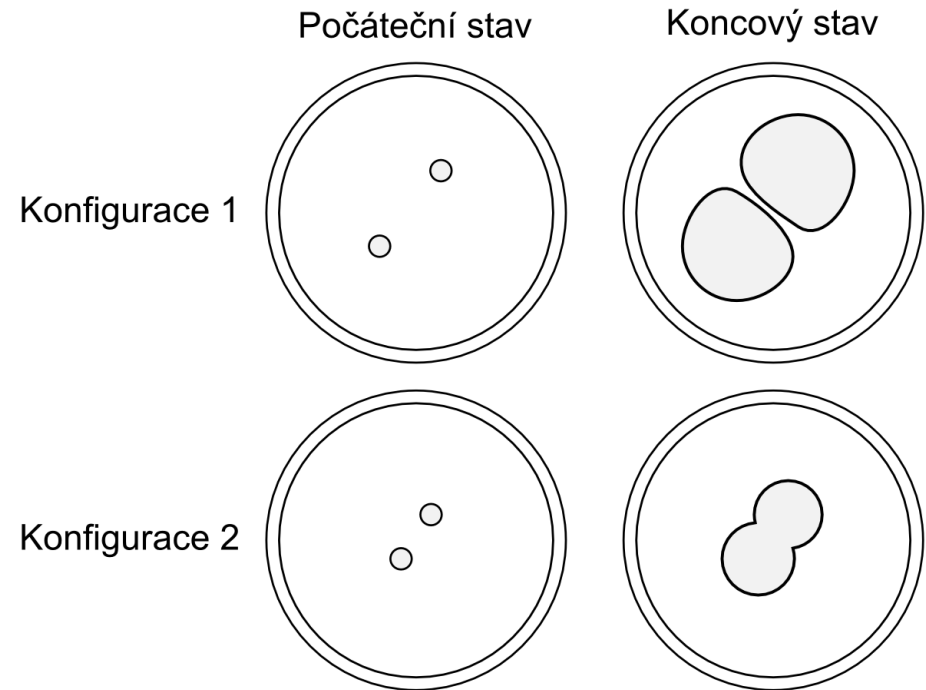
- Máme N kolonií fenotypu R.
- Zkoumáme vliv rozložení na růst kolonií.

Experiment proveden a dokumentován Irenou Pátkovou a Jaroslavem Čeplem, PŘF UK

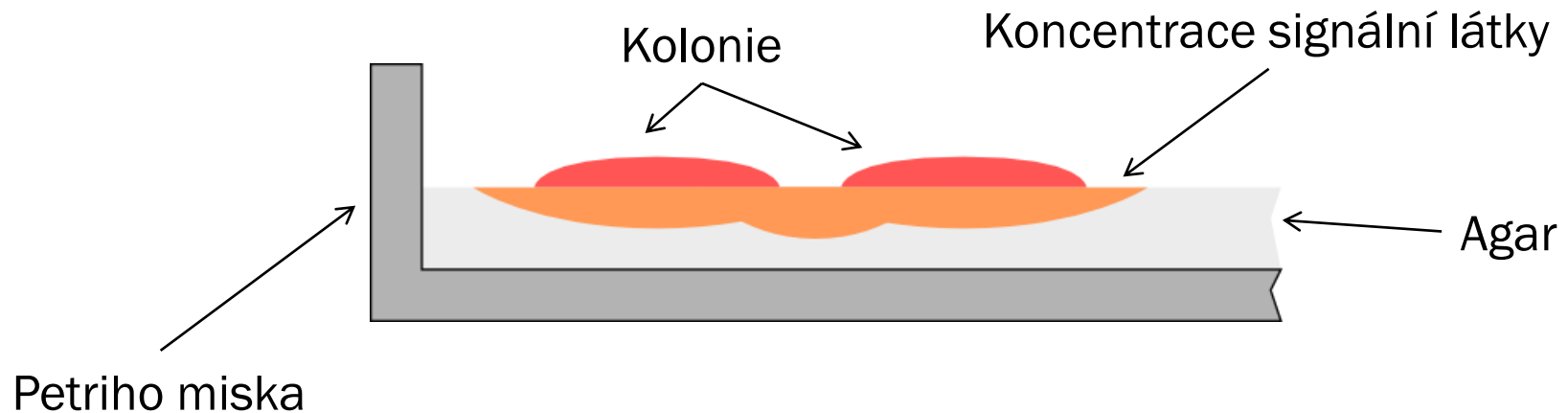
Modelovaný experiment

- Monoklonální kolonie → tvořeny identickými buňkami
- Proč si kolonie v prvním případě zachovají samostatnost?
- Poznají bakterie *cizí* kolonii?

Modelovaný experiment

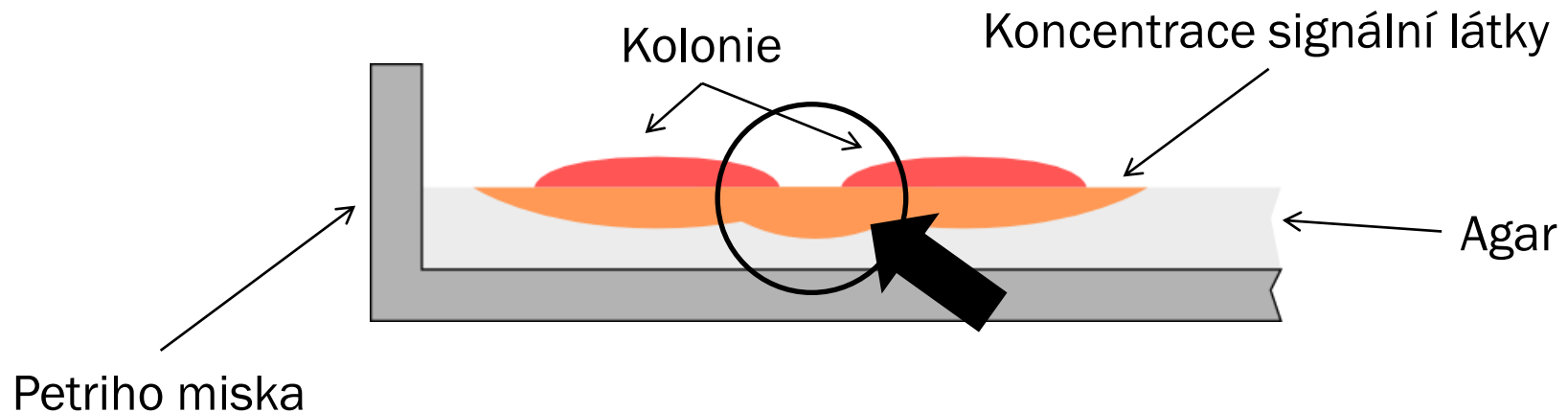
- Quorum sensing,
  - signální látky v agaru,
  - kritická koncentrace signální látky mění metabolismus.

Modelovaný experiment

- Quorum sensing,
  - signální látky v agaru,
  - kritická koncentrace signální látky mění metabolismus.

První pokus – mikro model

MODELOVÁNÍ

Předpoklady modelu

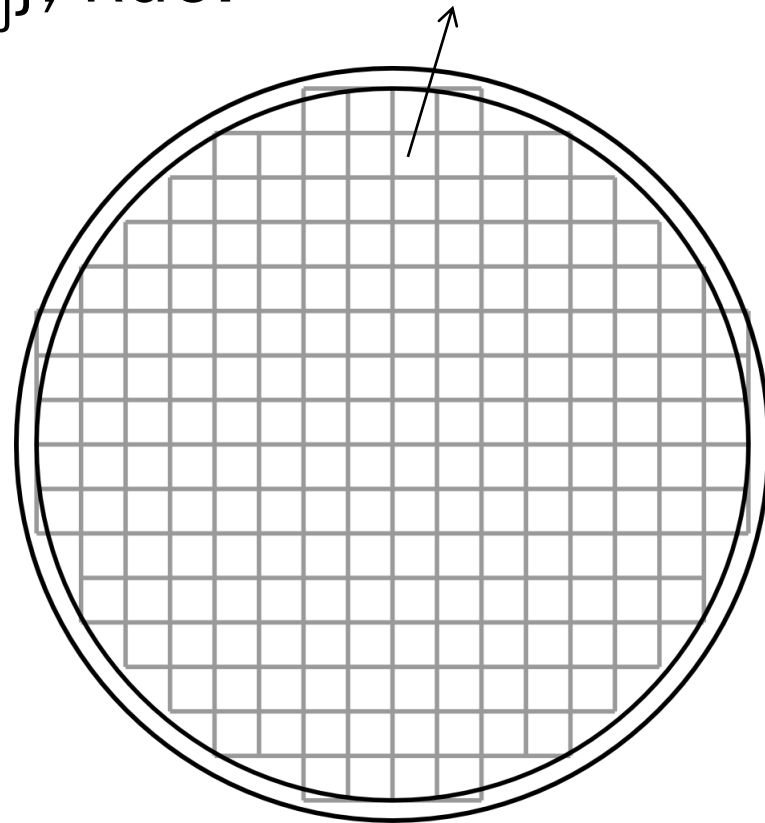
- Každá bakterie hraje sama za sebe.
- Kolonie má přibližně kruhový tvar.
- Bakterie potřebuje živiny a životní prostor.
- Bakterie produkuje signální látku.
- Při kritické koncentraci signálu se bakterie přestává dělit.

Specifikace modelu

- Základem síť $S = \{S_{i,j}\}$, kde:

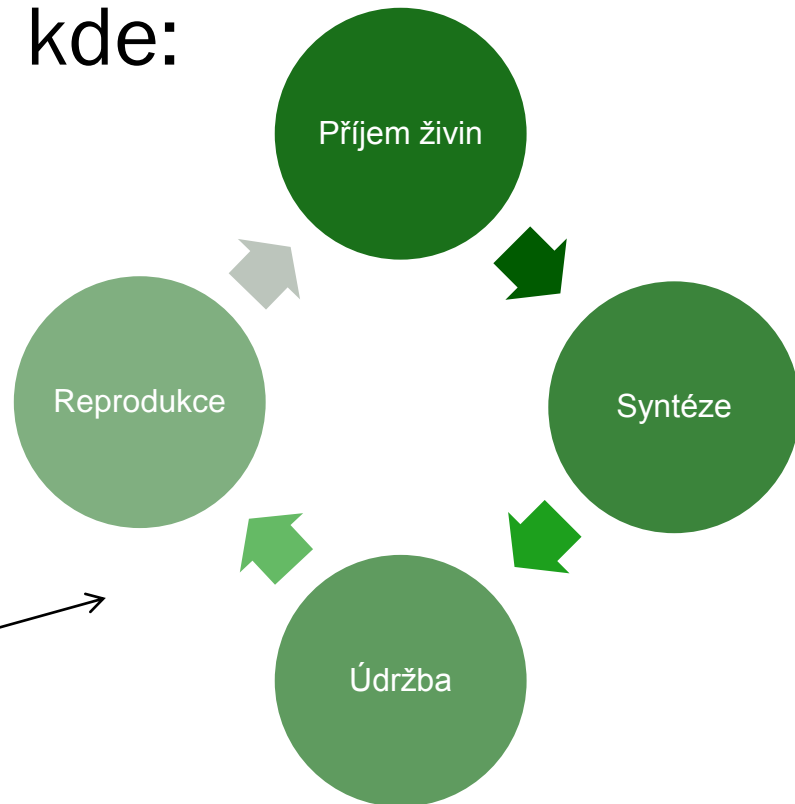
- $G \in \mathbf{R}$ koncentrace signální látky,
- $R \in \mathbf{R}$ koncentrace živin,
- $B = \{b_1, b_2, \dots, b_k\}$ množina bakterií.

$$S_{i,j} = \{G, R, B\}$$

Specifikace modelu

- Bakterie $b_i = \{m, r, Q\}$, kde:
  - $m \in \mathbf{R}$ hmota bakterie,
  - $r \in \mathbf{R}$ množství živin,
  - $Q \in \{q_1, q_2\}$ stav metabolismu.
- Model bakterie

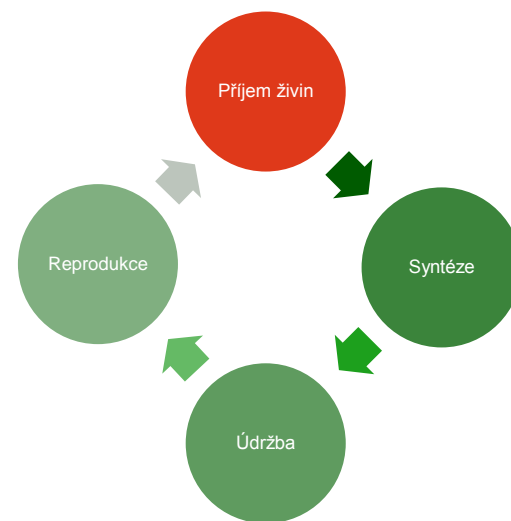

Model bakterie

Příjem živin

$$R(b_l) = r_1 c_1 sm(b_l)^{c_2}$$

- r_1 – náhodná veličina (se střední hodnotou $R_{\max}$),
- $R_{\max}$ – maximální množství odebrané živiny na jednotku hmoty za čas Δt ,
- $c_1 \in \mathbf{R}$ – lin. kalibrační koeficient.

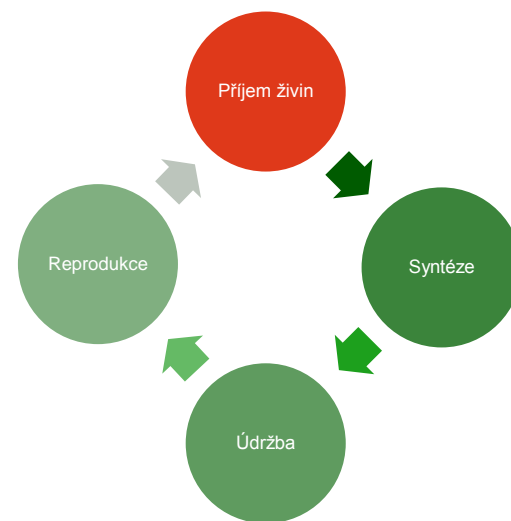

Model bakterie

Příjem živin

$$R(b_l) = r_1 c_1 s m(b_l)^{c_2}$$

- $m(b_l)$ – hmota buňky b_l ,
- $c_2 \in (0, 1)$ – nelin. kalibrační koeficient,
- s – přísun živin klesá s rostoucí hustotou bakterií v okolí.

$$s = 1 - \frac{B(S_{ij} + O(S_{ij}))}{B_{\max} (S_{ij} + O(S_{ij}))}$$

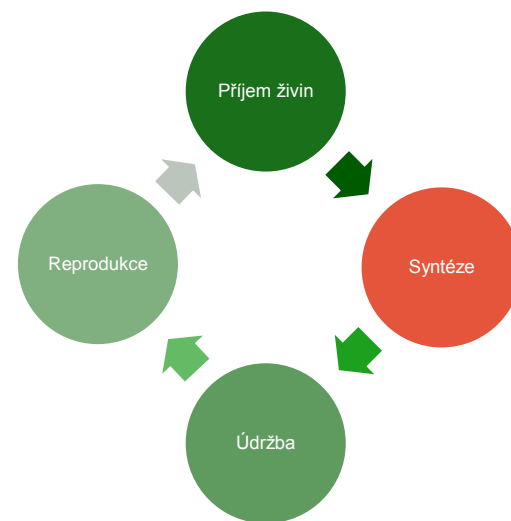
Model bakterie

Syntéza

$$\Delta m(b_l) = c_s r(b_l)$$

$$\Delta G(S_{ij}) = \sum_{b_l \in S_{ij}} c_g m(b_l)$$

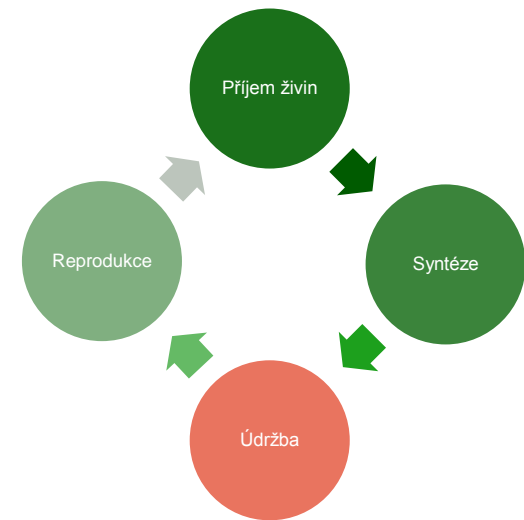
- $c_s \in (0, 1)$ – účinnost syntézy,
- $r(b_l)$ – množství živin bakterie b_l ,
- c_g – lin. kalibrační koeficient.

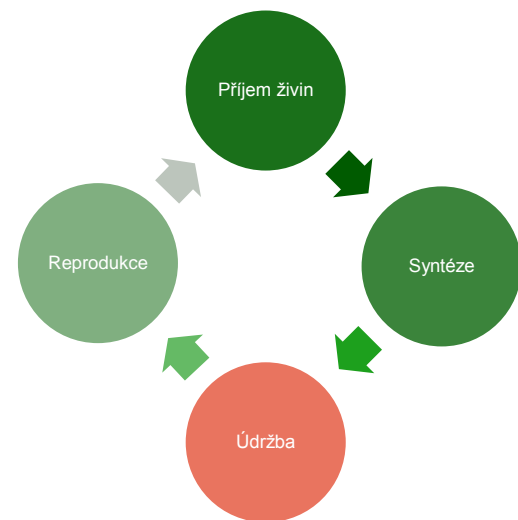
Model bakterie

- Bakterie se snaží zajistit si nejlepší podmínky.
- S rostoucí hustotou osídlení v S_{ij} roste pravděpodobnost, že se bakterie přemístí.
  - Ze sousedních políček s nejmenší hustotou se vybere náhodně.
  - Další podmínky viz reprodukce (dále).

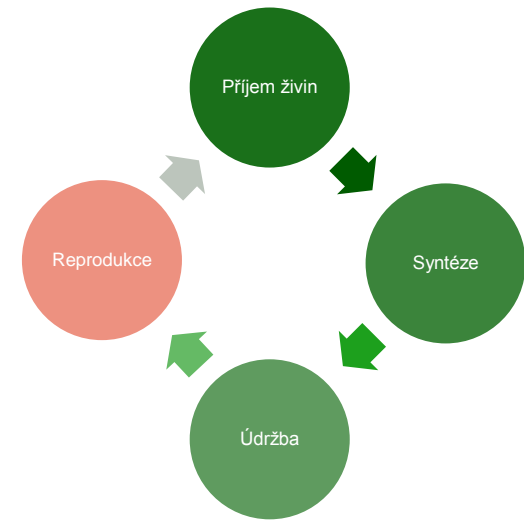
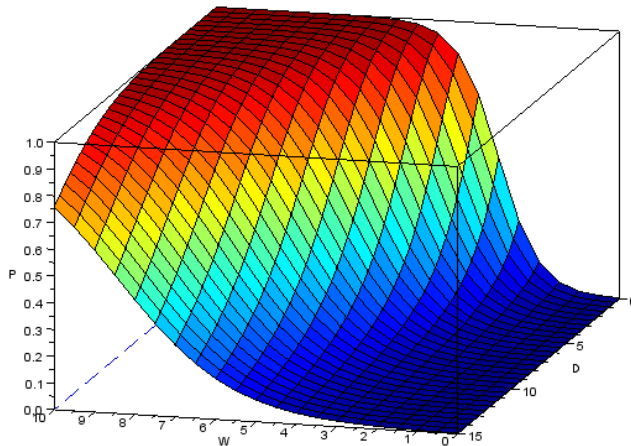
Model bakterie

- Přepnutí metabolismu:
  - V případě, že se bakterie nachází v oblasti vysoké koncentrace signálu.
  - pokud $G(S_{kl} + O(S_{kl})) \geq 5G_{krit}$
  - pak $Q(b_l) = q_1 \rightarrow Q(b_l) = q_2$

Model bakterie

- $p(b_l)$ – pravděpodobnost, že se bakterie b_l rozdělí
  - roste s rostoucí hmotou $m(b_l)$
  - klesá s rostoucí hustotou $B(S_{ij})$

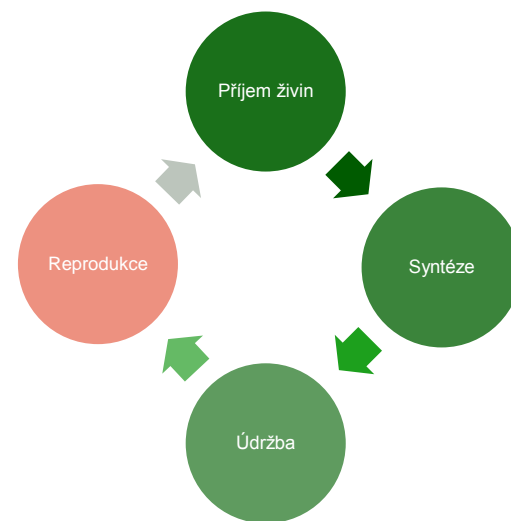
$$p(b_l) = \frac{1}{1 + e^{-\frac{m(b_l)}{1+a_1 B(S_{ij})}}}$$

Model bakterie

- Bakterie se dělí následovně:
  - Najdou se vhodná sousední políčka S_{kl} – musí platit:

$$B(S_{kl} + O(S_{kl})) \geq B_{\min}(S_{kl} + O(S_{kl}))$$

- Z vhodných s min. hustotou se náhodně vybere políčko, kam se bakterie rozdělí.
- Bakterie b_l se dělí jen v případě $Q(b_l) = q_1$

Model prostředí

- Prostředí není statické.
  - Živiny difundují v agaru – příjem živin zároveň způsobuje jejich přesun.
  - Signální látka difunduje v agaru a ve vzduchu.

Difuze

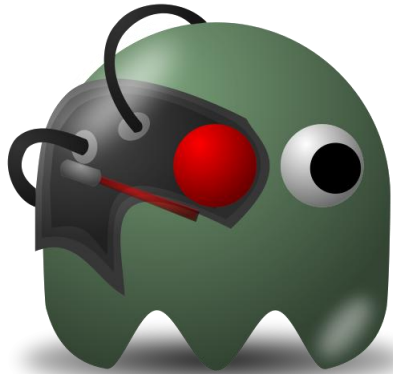
$$\frac{\partial C}{\partial t} = D \left(\frac{\partial^2 C}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 C}{\partial y^2} \right)$$

Difuze diskrétně

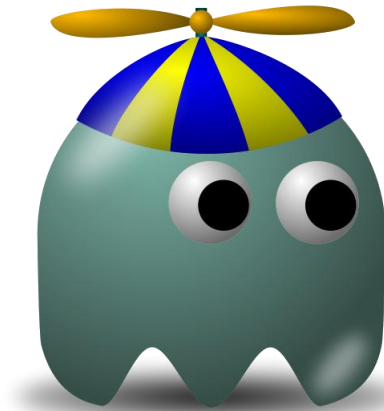
$$\Delta c_{S_{ij}} = \frac{D\Delta t}{(\Delta x)^2} \left(\sum_{S_{kl} \in O(S_{ij})} c_{S_{kl}} - 4c_{S_{ij}} \right)$$

Ponaučení

- Proč to nedopadlo?
  - První návrh (nebyl prezentován):

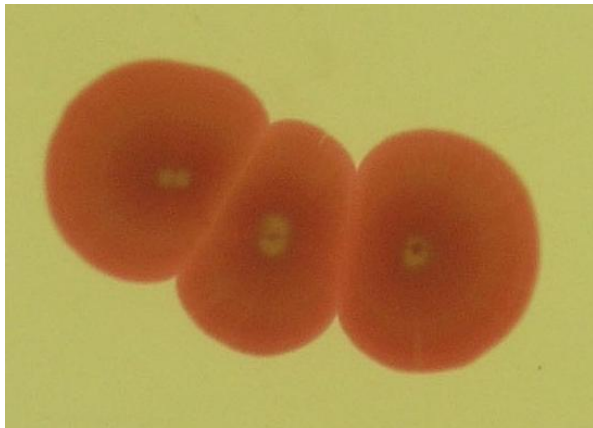

vs.

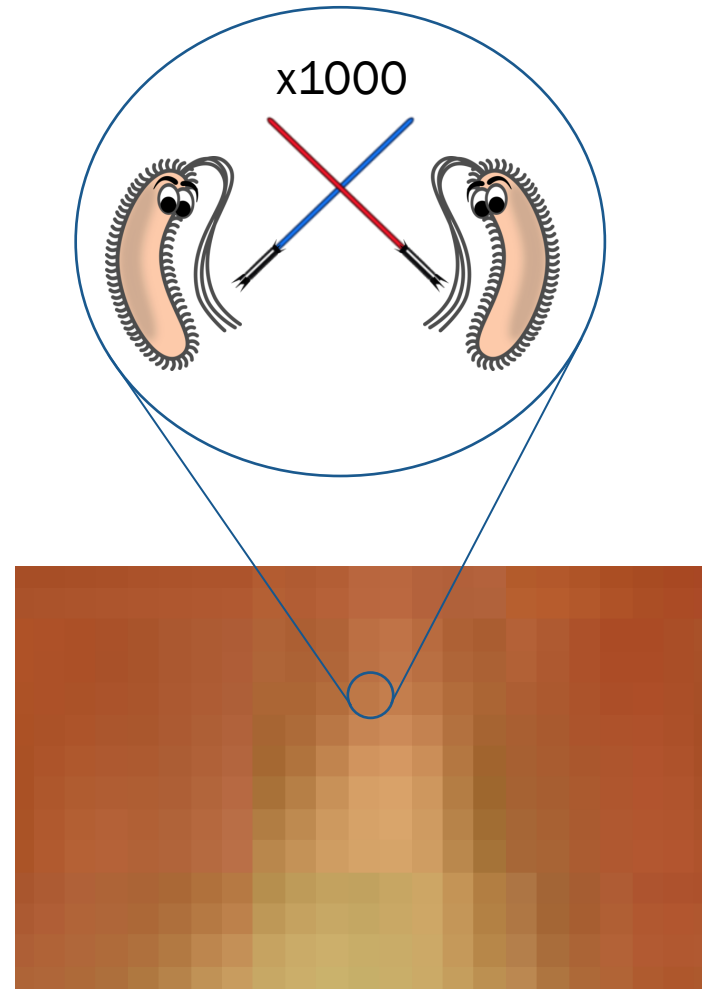

Ponaučení

- Proč to nedopadlo?
  - Druhý návrh:

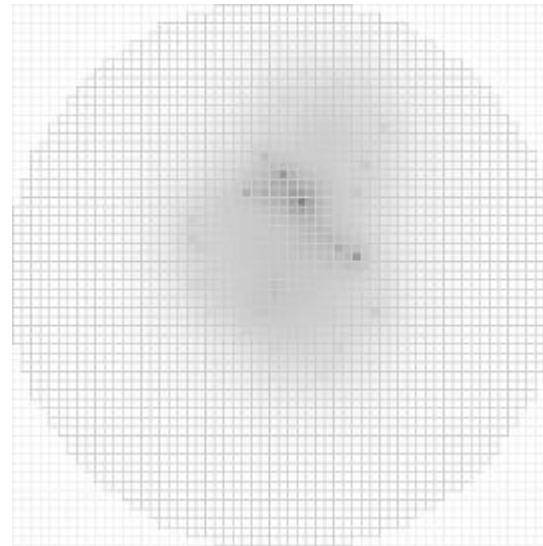
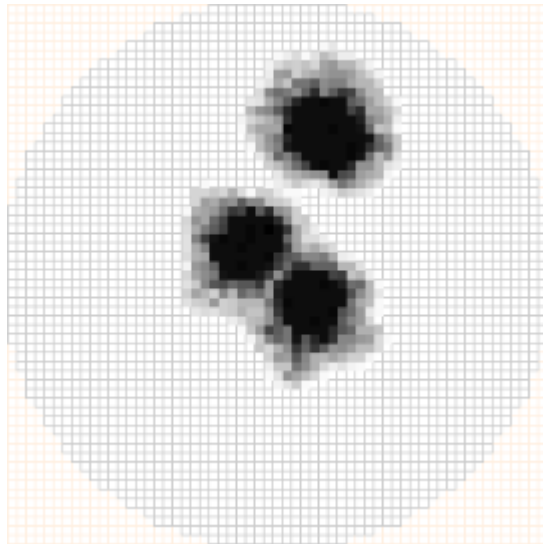

VS.

Výsledky

- Mám zlozvyk věci zahazovat, takže pouze:

Druhý pokus – makro model

MODELOVÁNÍ

Změny v předpokladech

- Sledujeme pouze koncentraci bakterií B a signálu G.
- Bakterie jsou kultivovány na bohatém médiu
→ můžeme zanedbat vliv živin.

Difúzně reakční model

- Koncentrace popsány soustavou PDR:

$$\frac{\partial B}{\partial t} = D_1 \left(\frac{\partial^2 B}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 B}{\partial y^2} \right) + R_B(B, G)$$

$$\frac{\partial G}{\partial t} = D_2 \left(\frac{\partial^2 G}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 G}{\partial y^2} \right) + R_G(B)$$

Difúzně reakční model

- V diskrétní podobě:

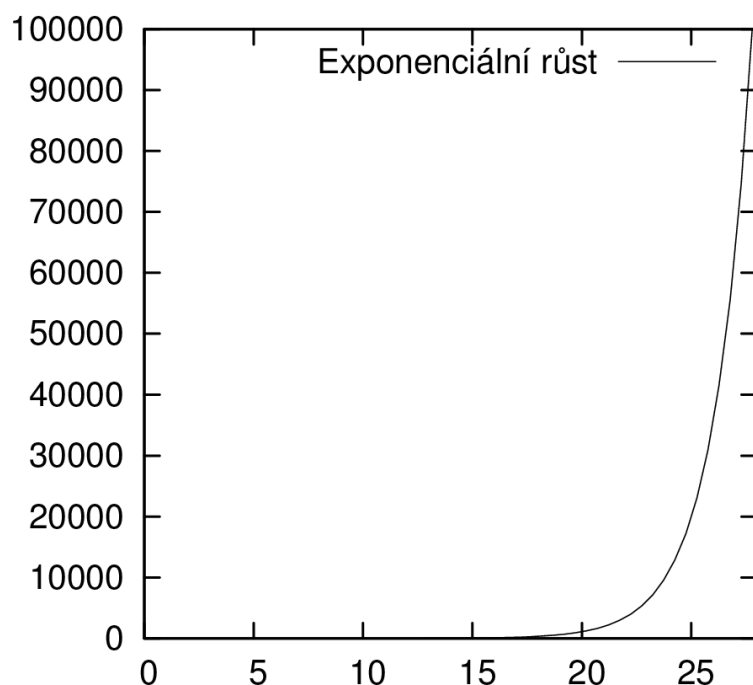
$$\Delta B_{S_{ij}} = c_1 \left(\sum_{S_{kl} \in O(S_{ij})} B_{S_{kl}}^N - 4B_{S_{ij}}^N \right) + R_B(S_{ij})$$

$$\Delta G_{S_{ij}} = c_2 \left(\sum_{S_{kl} \in O(S_{ij})} G_{S_{kl}} - 4G_{S_{ij}} \right) + R_G(S_{ij})$$

- kde R_B je model růstu bakterií,
- kde R_G je model produkce signálu.

Neomezený růst

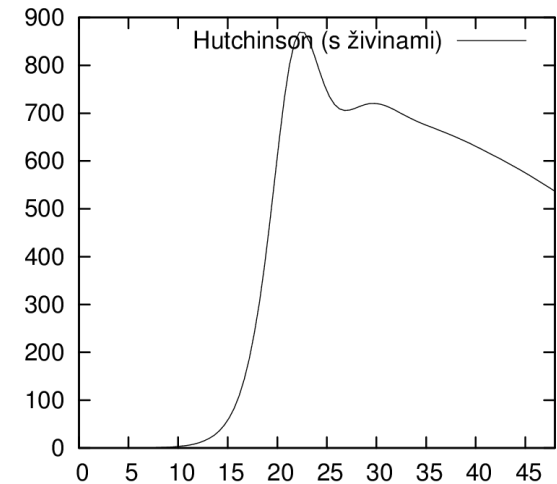
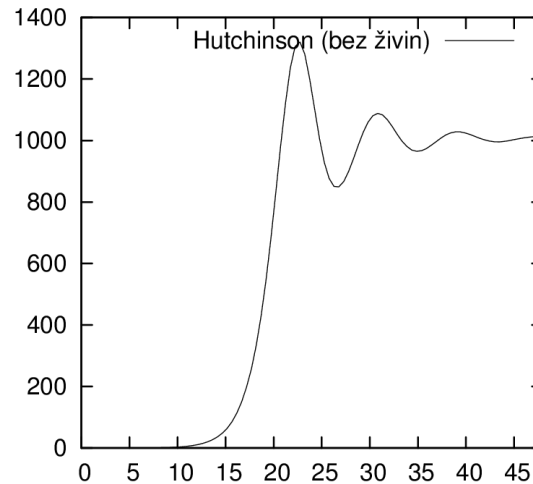
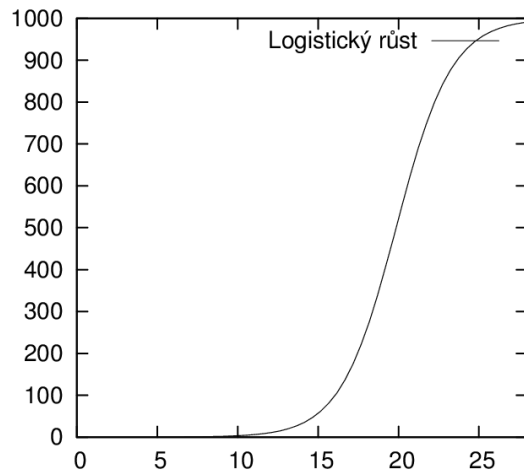
- Růst kolonie není omezen vnitřními ani vnějšími vlivy → **exponenciální růst**.

Rovnice

$$\frac{dy(t)}{dt} = k_1 y(t)$$

Omezený růst

Logistický růst

$$\frac{dy(t)}{dt} = (k_1 t - k_2 y(t)) y(t)$$

Hutchinsonův růst s omezenými zdroji

$$\frac{dy(t)}{dt} = (k_1 t - k_2 y(t - T_c) - k_3 \frac{y(t)}{r}) y(t)$$

$$\frac{dr(t)}{dt} = -k_r y(t)$$

Model růstu R_B

- Výchozí exponenciální model:

$$B_{S_{ij}}^N = k B_{S_{ij}}$$

- S „drobnou“ změnou:

$$B_{S_{ij}}^N = r_1(1 - g)b_1b_2 B_{S_{ij}}$$

- kde r_1 – náhodná veličina z $\mathbf{N}(c_b; \sigma_1^2)$,

Model růstu R_B

$$B_{S_{ij}}^N = r_1(1 - g)b_1b_2B_{S_{ij}}$$

- kde g – podíl neaktivních buněk v důsledku kritické koncentrace signálu

$$g = \frac{G(S_{ij} + O_3(S_{ij}))}{25G_{krit}}$$

- neaktivní buňka: $Q(b_1) = q_2$

Model růstu R_B

$$B_{S_{ij}}^N = r_1(1 - g)b_1b_2B_{S_{ij}}$$

- kde b_1 – snížení tempa růstu v důsledku zvyšující se hustoty v S_{ij}
$$b_1 = 1 - \frac{B(S_{ij})}{B_{\max}(S_{ij})}$$
- kde b_2 – snížení tempa růstu v důsledku malé hustoty v $O_2(S_{ij})$

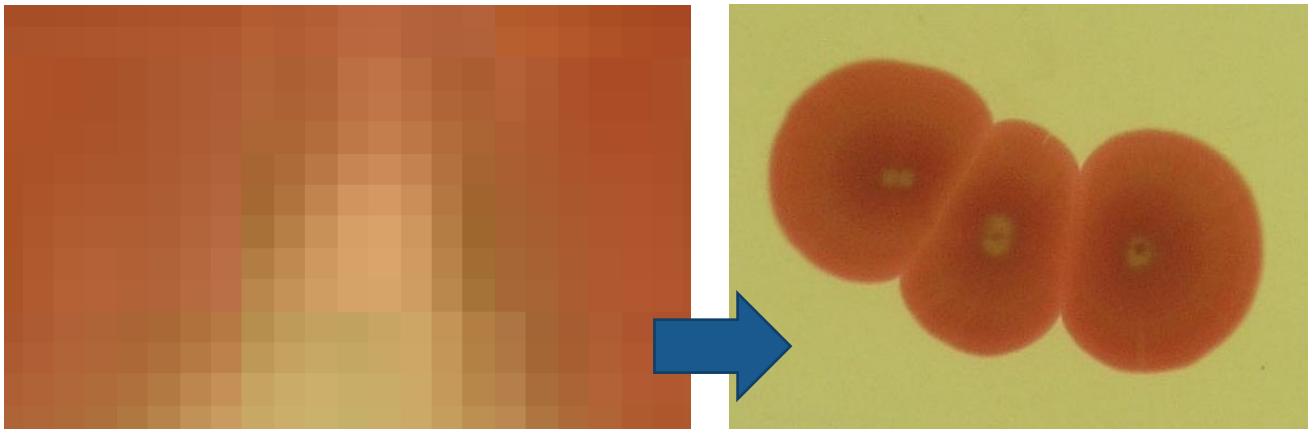
Model produkce signálu R_G

$$\Delta G_{S_{ij}}^P = r_2(1 - g)B_{S_{ij}}^{g_1}$$

- kde r_2 – náhodná veličina z $\mathbf{N}(1; \sigma_2^2)$,
- kde $g_1 \in (0, 1)$ – nelin. kalibrační koeficient
- Má smysl člen $(1-g)$?

Posun od prvního modelu

- Modelování vnějšího pozorování vs. modelování vnitřních procesů.
  - Celkové zjednodušení modelu.
  - Snížení počtu parametrů.

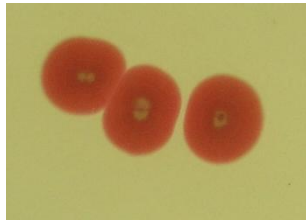
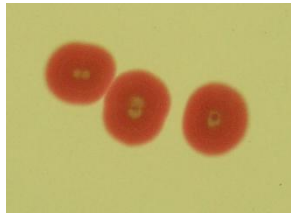
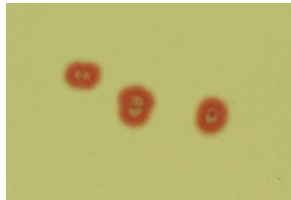

Výsledky

t

Experiment

Bakterie

Model

Signál

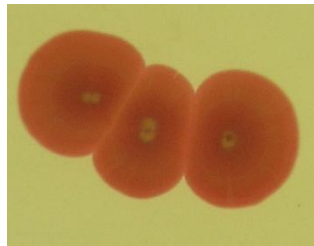
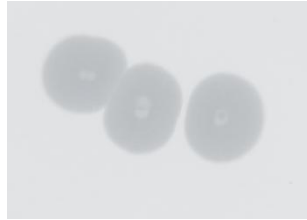

Výsledky

t

Experiment

Bakterie

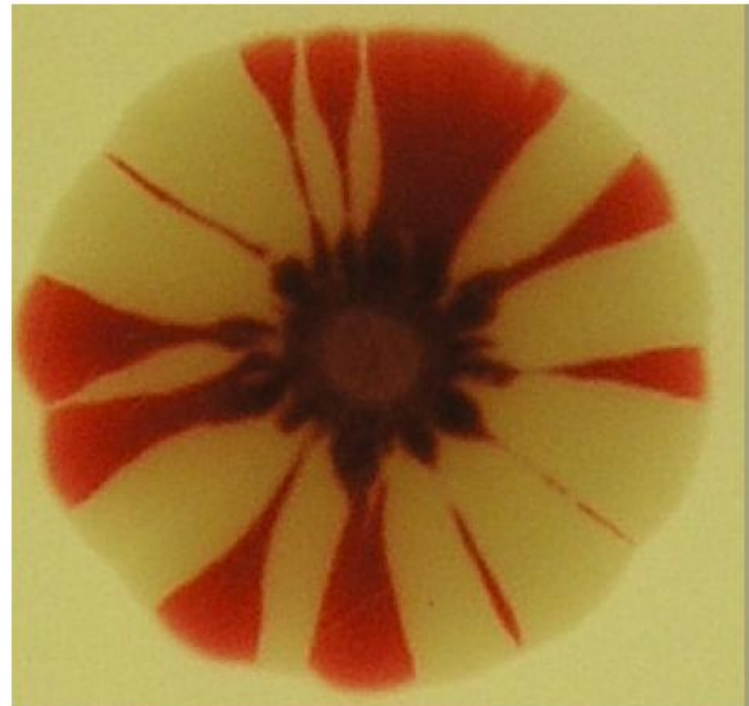
Model

Signál

Další postup

- Vývoj kolonie trvá přibližně 10 dní.
  - Model sedí jen na prvních 5-7 dní.
  - Odhad parametrů.
- Interakce mixu fenotypů R a W.

Implementace modelu

SIMULACE

Popis experimentu

- Experiment a procesy popsány pomocí DSL.

Př.: Difuze signální látky

```
def S = {L, w ->
  return d.s.loc(L.x+w?.x?:0, L.y+w?.y?:0)?.subst(p.signal) ?: 0.0
}

def SD = {L ->
  def SI = c1 * (p.WAYS.sum {w -> S} - 4 * S)
  L.add(p.signal, SI)
}

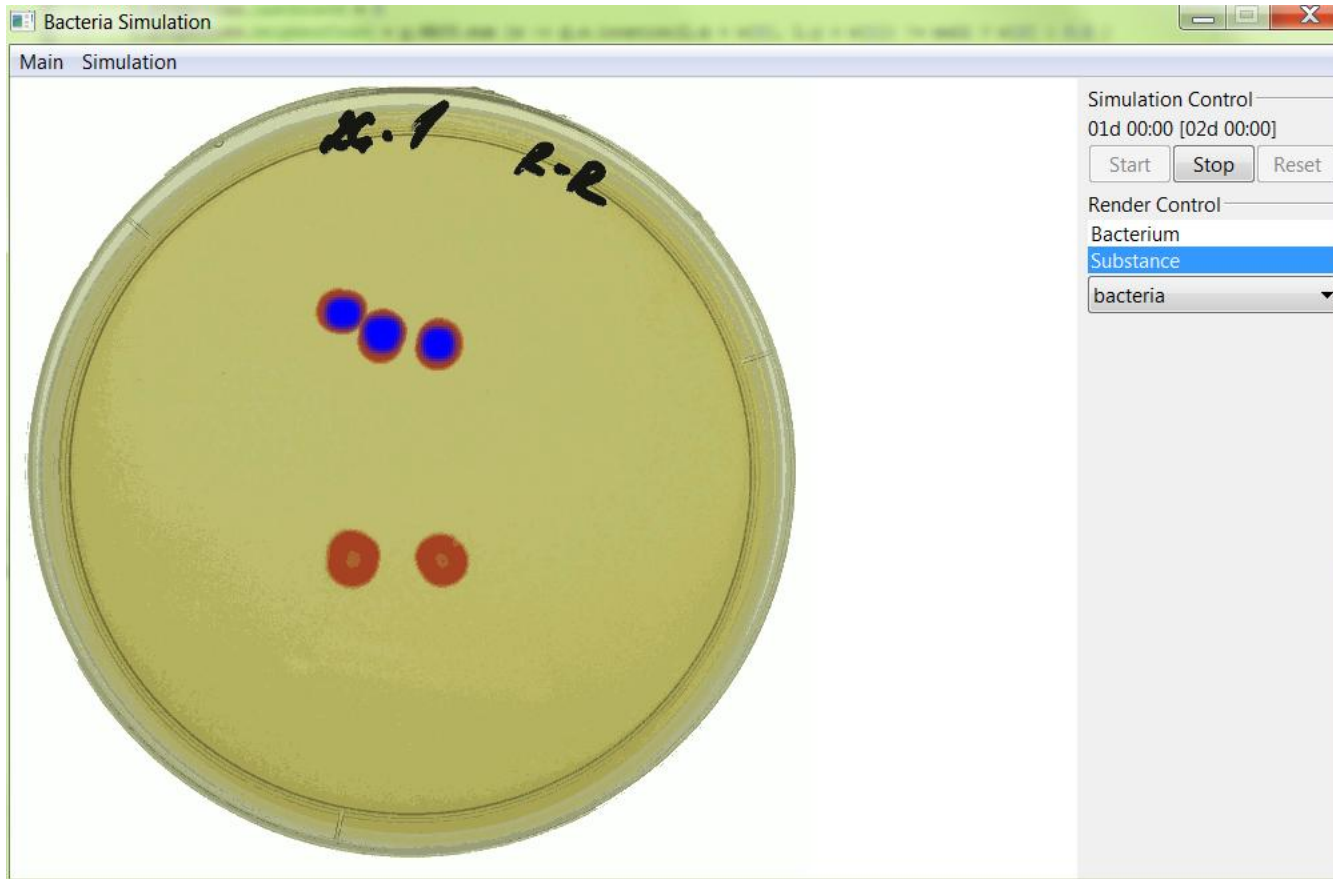
d.s.locations.each{L -> SD}
```


Popis experimentu

- Experiment a procesy popsány pomocí DSL.
  - Založeno na λ výrazech.
  - Jádro tvoří JVM jazyk Groovy.
- Stav experimentu uložen v objektové DB.
- Samotný simulátor implementován v Javě+SWT

Za běhu

Za běhu

Za běhu

The screenshot displays the 'Bacteria Simulation' application. The main window, titled 'Main Simulation', shows a petri dish with a yellowish bacterial colony. A 'Control Points' table is overlaid on the dish, listing time intervals and file paths. To the right, a 'Simulation Control' panel is visible with buttons for Start, Stop, and Reset, and a dropdown menu for 'Substance'.

Time	Path to image file	Stop
0d 00:00	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	No
1d 00:00	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	Yes
1d 00:20	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	No
2d 00:00	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	Yes
2d 00:20	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	No
3d 00:00	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	Yes
3d 00:20	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	No
5d 00:00	c:\myspace\documents\skola\bakterialni.kolonie\experiment1\bakterie-...	Yes

Zdroje

- J. Čepl, I. Patkova, A. Blahůšková, F. Cvrčková, A. Markoš. *Patterning of mutually interacting bacterial bodies: close contacts and airborne signals*. In: 'BMC Microbiology' (2010), 10:139
- R. Farana, L. Landryova, J. Lokosova, L. Smutny, A. Viteček, M. Vitečkova, R. Wagnerova. *Programova podpora simulace dynamických systémů (sbírka řešených příkladů)*. Ostrava, 1996, ISBN 80-02-01129-5
- M. Ginovart, D. Lopez, J. Valls, M. Silbert. *Individual based simulations of bacterial growth on agar plates*. In: 'Physica A 305' (2002), 604–618
- Z. Kutalika, M. Razaza, J. Baranyib. *Connection between stochastic and deterministic modeling of microbial growth*. In: 'Journal of Theoretical Biology 232' (2005), 285–299
- P. Melke, P. Sahlin, A. Levchenko, H. Jonsson. *A Cell-Based Model for Quorum Sensing in Heterogeneous Bacterial Colonies*. In: 'PLoS Computational Biology' Vol. 6, No. 6 (2010)